Björkviks Krösapolka har franskt ursprung

Björkviksbor lär Sverige dansa krösapolka

Mitt på blanka eftermiddagen dansades det polka i Björkviksgården så det stod härliga tilL Det hände på onsdagen, och det var inte vilken polka som helst. Säger vi lingonpolka så vet nog gamla ortsbor vad det handlar om. Annars är en mer korrekt benämning på dansen wienerkreutz.

Nu blev denna dans i dess olika varianter dokumenterad på film för Dansmuseets räkning. Björkvik är nämligen en socken som är känd för sin wienerkreutz.

Det var den lokale danabaneforskaren Ingemar Andersson som upptäckte detta under sin inventering av kommunens nöjesliv i gamla tider.

Gamla Björkviksbor kunde då berätta om denna ovanliga polka, som i bygden också kallats för krösapolka. Någon anknytning till lingon har inte namnet, men ändå låg det nära till hands att av krösa göra den folkliga förvrängningen lingonpolka.

Henry Sjöberg, känd expert från Dansmuseet, kunde berätta att wienerkreutzen blev vanlig som modedans i Europa i mitten på 1800-talet. Den nådde Sverige, glömdes snart i en del bygder men bet sig envist fast i andra.

En sådan bygd var Björkvik, där kände spelmannen Hjalmar Pettersson i Kornboda och hans mannar såg till att krösapolkan dansades på dansbanor och lekaftnar. Dansen levde kvar hela tiden, mer eller mindre, och fick en ny renässans på 70-talet.

Även i angränsande bygder, exempelvis Bettna, fanns den med vissa variatjoner. Kom man längre bort, åt Östra och Västra Vingåker eller Österåker, hade man en liknande dans som kallades "Fröken Chic".

Handplockade

Men nu var det wienerkreutz det handlade om. Ingemar Andersson hade handplockat ett 20-tal dansglada ortsbor i åldrarna från 45 uppåt 80 år. Kvinnorna övervägde, men en och annan karl fanns också med och förde i den traditionsbundna dans, som filmaren Erik Sandström från Dansmuseet nu dokumenterade. Sekreteraren Birgit Eisenbrandt noterade alla dansare, som nu får sitt namn på filmen.

För musiken svarade med bravur Nils-Åke Wallén, Gösta Jonsson och Gustav Andersson, alla med rötter i bygden.

Hembygdsföreningens ordförande Agnes Wirengren tyckte det var trevligt att den här lokala dansen nu blev uppmärksammad på riksplanet. I en paus bjöd föreningen de medverkande på kaffe, och sedan fortsatte wienerkreutzen, spelad och dansad av folk som verkligen kan den.

HALDO

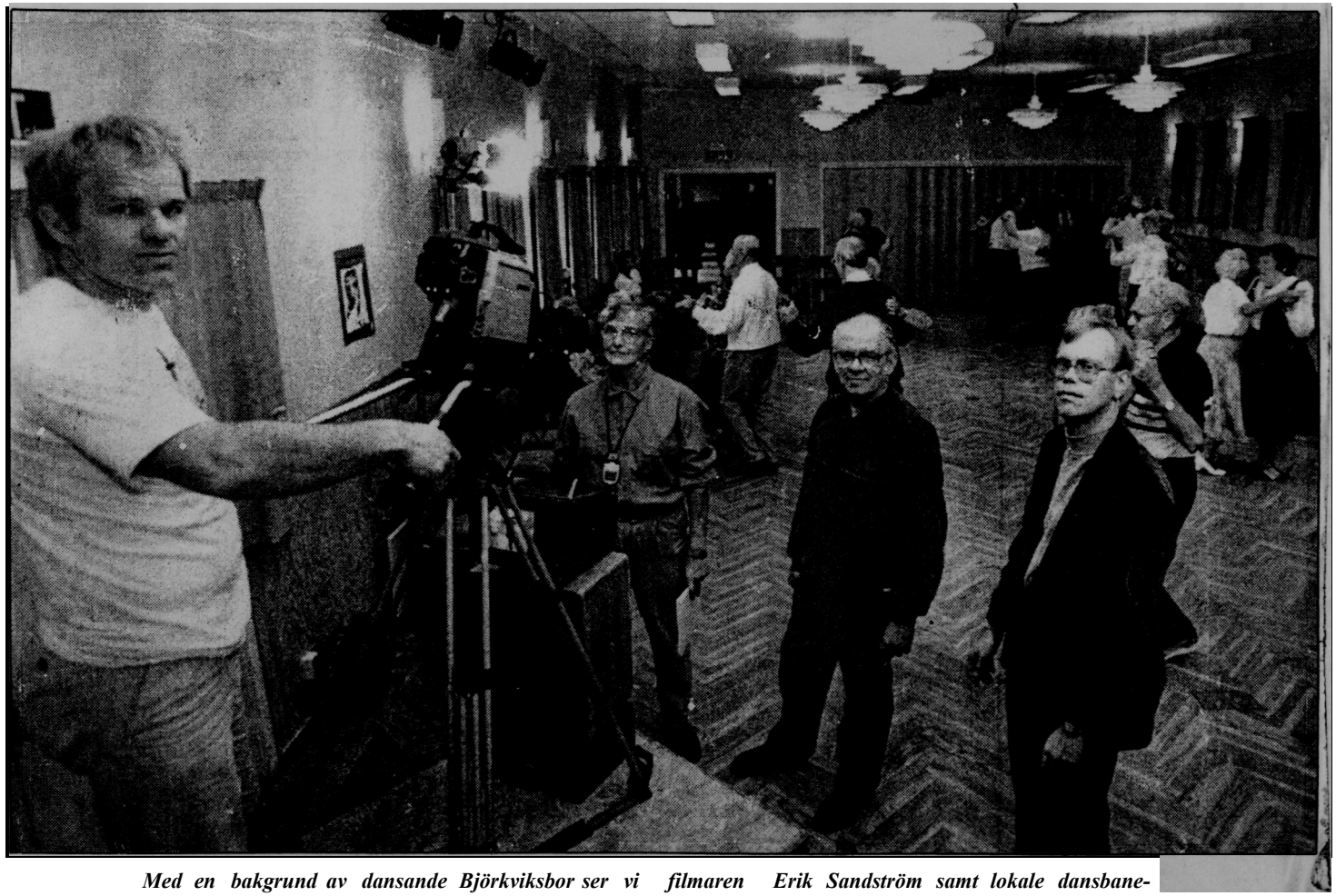

Med en bakgrund av dansande Björkviksbor ser vi filmaren Erik Sandström samt lokale dansbaneforskaren Ingemar Andersson, till höger, tillsammans med Henry Sjöberg och Birgit Eisenbrandt från Dansmuseet Foto: Tomas Nilsson.

Projekt kartlägger dansvanor

- Jag har arbetat sedan 1988 med att kartlägga dansbanorna i Katrineholms kommun. Det var på sin tid arbetarnas och böndernas nöj esliv och har inte uppmärksammats tillräckligt, säger Ingemar Andersson, projektledare i Katrineholms kulturförvaltning.

I sitt arbete med dansbanor fann Ingemar att man i Bj örkvik och angränsande delar av Bettna dansade Wienerkreutz.

- Jag har åkt runt i kommunen och intervjuat 900 personer. Men det var bara i Björkvik som jag hörde talas om Wienerkreutz eller Krösa polka som det heter på dialekt, berättar Ingemar.

Han har haft kontakt med dansforskaren Heniy Sjöberg på Dansmuseet i Stockholm under projektet.

- Henry är Sveriges största expert på folkliga danser och han blev intresserad av Björkviks Krösapolka.

Björkviksbornas version av Wienerkreutzen har uppmärksammats av dansforskaren Henry Sjöberg från Dammuseet i Stockholm, nar visar några björkviksbor dansen som i folkmun kallas "Krösapolka". ^^ ^ *scz/a*

Fransk dans

Wienerkreutzen som är en föregångare till Pariserpolka kom till 1870-1880 i Frankrike.

— Wienerkreutzen är trots namnet en fransk dans, som famför allt blev omåttligt populär i Tyskland.

Henry Sjöberg har samlat björkviksbor för att dokumentera den lokala varianten att dansa Wienerkreutz.

- Det är med folkdanser som med dialekter att de skiljer sig på olika håll.

I sitt arbete har Ingemar mött folk som trott att Wienerkreutz är en speciell dans för Björkvik.

- De har varit runt på olika platser i landet och dansat folkdans, men inte kommit i kontakt med Wienerkreutzen.

Björkviksbornas sätt att dansa Wienerkreutz kommer att användas för framtida forskning.

- Vi har en kvinna som är drygt 80 år och en som är 45 år. Vi skall se om det är någon skillnad på deras sätt att dansa; berättar Ingemar.

"Dansbaneeländet"

Anledningen till att Ingemar studerar dansbanor är att det finns ytterst lite skrivet om de.

- Etnologen Jonas Frykman har gett ut boken "Danbaneeländet", men den tar inte upp den moraliska debatt som florerade i början av 1940-talet.

Dansbanor har länge varit illa sedda och då inte bara av frikyrkorörelsen och den så kallade finkulturens företrädare.

- Även spelmans- och hembygdsrörelserna tyckte illa om dansbanorna. Dessa såg banorna som ett hot mot den gamla allmogekulturen som man sökte bevara resterna av.

Det har funnits ovanligt många dansbanor i Björkvik och det är den enda socknen i Katrineholms kommun som fortfarande har kvar en Folkets Park.

Hafida El-Abed

*Sedan 1988 har Ingemar Andersson arbetat med att göra en inventering av gamla dansbanor i Katrineholms kommun. Här tillsammans med dansforskaren Henry Sjöberg som spelat in björkviksbornas version av Wienerkreutz. " ' " n * v . . . . . - i.*

Wienerkreutzen är en föregångare till Pariserpolkan och kom till Sverige i slutet avi800-lalef

Fre[illegible]n den 4 oktobérl991 Pris 5:-

Elsa Österberg, 83 år ung, tog med sig Gulli Pettersson, bara 70, i en virvlande wienerkreutz. Båda har dansat den här polkan sedan barnsben.

Elsa och Gulli dansar kreutz

På en enda plats i landet lever dansen wienerkreutz vidare — i Björkvik. I förra veckan var ett team från Dansmuséum på plats i Björkvikgården för att dokumentera "krösapolkan". En av "filmstjärnorna" var 83-åriga Elsa Österberg, pigg och vital samt fortfarande en hejare på att dansa polkaré

Foyéj: ^ Sid 8.

B

t X

it-[1]

t

1

i- t!

i

— Jag fick lite av glädjefnatt. Tänk att en "utdöd" polka med sina rötter i 1850-talets Paris fortfarande lever i Björkvik. Som enda plats i landet.

Dansforskaren Henry Sjöberg från Dansmuséet i Stockholm var i förra veckan tillsammans med sitt filmteam på plats i Björkviksgärden för att dokumentera wienerkreutzen. Eller som man säger i Björkvik, Krösapolkan.

Full fart i Bprkviksgården. Mendetärime vilkasvängar som helstjBiörkvik är den enda plaU? i landet där den från Frahkrike invandrade dansen wienerkreutz fortfarande 'dansas. Vilket nu dokumenterats för framtiden.

"Jag fick glädjefnatt..."

I Björkvik lever krösa

Wienerkreutz har trots namnet sitt ursprung i Frankrike. Dansen föddes någon gång runt 1850. Polkan kom sedan att hamna i Tyskland där den blev mycket populär.

— Och då var inte steget så långt upp till Skåne, dit dansan kom någon gång runt!jl878$9QQ, berättar Henry Sjöberg. Sedan bredde den ut sig över landetmen kallades naturligtvis filte

Gruppen från Dansmuséet, som även består av filmaren Erik Sandström och sekreteraren Birgit Eisenbrandt, har som uppgift att dokumentera all sorts dans, allt från gammaldags folkdans till vanlig modern foxtrot.

Dansare fanns

Nu återstod egentligen bara ett problem; att hitta dansare. Det visade sig bara ett mycket litet år. Eftersom bristen på manliga kavaljerer var akut greppade hon Gulli Pettersson och "svävade" ut på parketten. De 83 åren har tydligen passerat ganska obemärkt

med i svängarna. Hon är ju bara-. ' 70.

Musiken viktig

Om nu tillgången på krösapol-